

Artikelarkiv Arvesølv 2004

Claus Clausen - en heldig skibspræst

af Ole Nederland

I Kerteminde Kirke hænger to skibe, af hvilke det ene bærer navnet "Dannebrog" og skal minde om en af de uhyggeligste katastrofer i dansk krigshistorie: lineskibet "Dannebrog"s eksplosion i Køge Bugt 10. oktober 1710, midt under Store Nordiske Krig.

Præcis sådan så "Dannebrog" ganske vist ikke ud; skibet er et ældre og mindre fra engang i 1600-tallet, som man ikke ved noget om. Men ligesom i andre af landets kirker, hvor en menighed i 1710 var smerteligt ramt, havde man brug for et synligt minde, og da ingen på Fyn vidste hvordan det forulykkede skib havde set ud, kunne ingen heller protestere imod, at et andet ved navneforandring blev gjort til "stand-in".

"Dannebrog" i Kerteminde Kirke

I Kerteminde er ulykken ved Køge aldrig glemt, for af 600 mand på det forulykkede lineskib havde de 22 været herfra. Ikke nødvendigvis alle fra Kerteminde købstad, men så fra den nærmeste omegn. Højest tænkeligt har nogle været fra Munkebo.

Og skibspræsten om bord var faktisk munkeboer - født og opvokset i Munkebo præstegård.

Men om pastor Claus Munkebjerg på "Dannebrog" er der det særlige at bemærke, at netop han overlevede ulykken!

Og det er der en god historie om.

Præstens døbenavn var Claus Clausen. Han var søn af den Claus Nielsen der var blevet Munkebos præst ved nytårstid 1660, få uger efter, at hans forgænger, Claus Hansen Nakskov, var druknet af svenske soldater i præstegårdens fiskedam. Tilnavnet "Munkebjerg" var efter Munkebo Bakke.

"Munkebo Bakke" er en ret ny betegnelse; H. C. Andersen sagde Munkebo *Banke*, og på det allerførste Danmarkskort nogensinde, tegnet 1427 af fynboen Claudius Clavus, hedder bakken *Munkebjerg*. Sådan må den stadig have været kendt i 1676, som var året da Claus Clausen så dagens

lys.

Efter studentereksamen fra Odense Katedralskole blev den nu 20-årige præstesøn indskrevet ved Københavns Universitet. Syv år senere tog han teologisk embedseksamen og blev derefter kaldet til et usselt kapellanembede ved Slingerup Kirke på Sjælland. Seks år senere besluttede han sig for at blive skibspræst.

Men "Dannebrog" blev ikke hans første orlogskald, for det skib der i efteråret 1709 fik ham om bord, var fregatten "Fyen".

Forhåbentlig er der her en og anden der ser temmelig himmelfalden ud, for "Fyen" er jo det navn der står på agterspejlet af Munkebos smukke kirkeskib, bygget 1967-70 af pastor Orla Pedersen, ungdomsskoleinspektør Ib Jacobsen og fire dygtige konfirmander. Og i modsætning til "Dannebrog" i Kerteminde er "Fyen" i Munkebo lavet efter de autentiske tegninger i Rigsarkivet. Sådan har fregatten set ud - i alle enkeltheder.

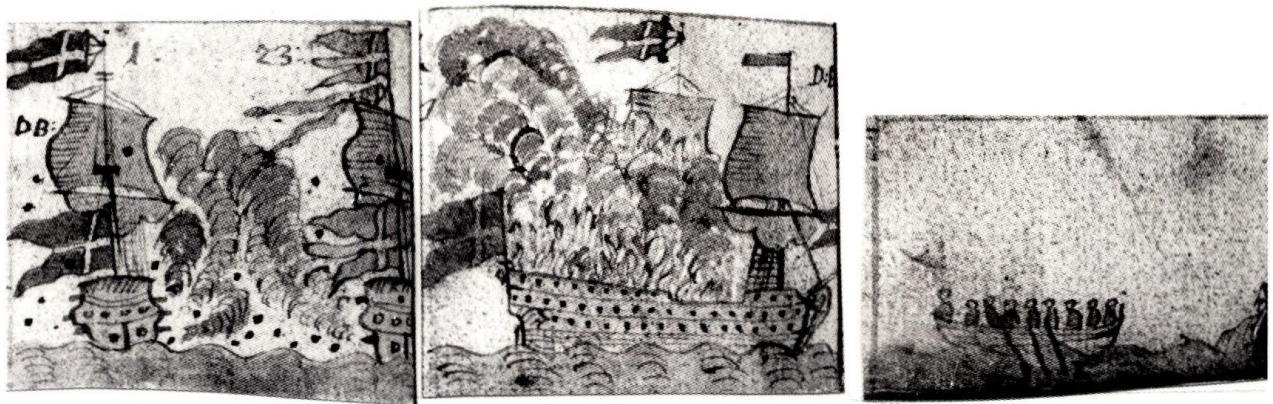
Men desværre: Det var *ikke* den fregat "Fyen", Claus Munkebjerg sejlede med. Orlogsskibes navne har det med at gå i arv, og skibet i Munkebo er fra 1736; det er generationen lige efter det "Fyen", Claus Munkebjerg kendte.

Men nu nærmer vi os historiens kerne.

Munkebjerg var kun præst på fregatten "Fyen" ganske få uger af efteråret 1709. Efter vinterpausen blev han overflyttet til fregatten "Høyenhald" og kort tid senere til "Dannebrog".

Da eksplosionen i Køge Bugt indtraf, lå "Høyenhald" for anker tæt ved. En kvik matros her, nordmanden Daniel Trosner, tegnede - vel bagefter - i sin dagbog fem billeder af ulykken, lige fra det øjeblik, "Dannebrog" var kommet i kamp mod de svenske skibe, til ilden havde nået krudtkammeret, og det store skib sprang i luften. Sidste tegning viser syv overlevende, der havde klamret sig til bovspryd og mesanmast og var reddet op i en fiskerjolle.

Mens Trosner forfærdet så til, har han måske sendt en tanke til pastor Munkebjerg, som han jo kendte. Han kunne ikke vide andet end at præsten nu befandt sig derovre,

Tre af tegninger fra Daniel Trosners dagbog 1710: Dannebrog " i skudveksling med et svensk skib, branden ombord og de overlevende i fiskerbåden.

og da det i al sin gru var gået op for mandskabet, hvad dets fælles skæbne ville blive, knælede han måske i dette øjeblik på dækket i bøn for dem alle.

Noget uventet var imidlertid indtruffet, og Munkebjerg befandt sig slet ikke om bord - uheldigvis eller - jo altså - særdeles heldigt for ham selv. Et par dage forinden var han sat i land på Bornholm!

En pestepidemi havde bredt sig til det meste af flåden, og på "Dannebrog" var en løjtnant blevet et af dens ofre. Skibets kommandør, Ivar Huitfeldt, havde bedt Munkebjerg med et par matroser ro ind til kysten og skaffe ham en pæn begravelse.

Men da mændene bagefter skulle tilbage til "Dannebrog", havde en voldsom storm rejst sig, og deres lille båd blev ubønhørligt drevet tilbage mod kysten. Det

var kun med nød og næppe de undgik at få båden knust mod et klippeskær. Gennem skumsprøjtet så de det store skib lette anker og sejle sin vej.

Claus Munkebjerg har selv fortalt om begivenhederne i to ansøgninger, som han efter hjemkomsten sendte til kongen. Tilsyneladende havde han nu fået nok af sølivet og ønskede sig et embede i land. Provsten lagde et godt ord ind for ham og forsikrede, at "denne fattige skibspræst" havde vist sig ulastelig i sit embede; imidlertid var han hårdt ramt ved tabet af sine ejendele, som alle havde befundet sig på "Dannebrog". Selv skrev hr. Claus:

"Endskønt jeg ved Guds underlige forsyn undgik den jammerlige ulykke, som siden overgik det ædle skib og så mange ypperlige, mandhaftige og uforsagte sjæle, som ved det at skibet sprang i luften måtte finde deres grav i havet, så har dog den ulempe beegnet mig, at jeg har mistet den liden fattigdom, jeg havde, og derover er gerådet i armod."

Kongen forbarmede sig over ham, og 6. februar 1711 blev han kaldet til det lille sogn Avaldsnes ved Stavanger Fjord. Her levede Claus Munkebjerg fra Munkebo resten af sit liv med familie og menighed. Han døde i 1732.

Linieskibets rigtige navn var "Dannebrage", i Kerteminde moderniseret til "Dannebrog".

Daniel Trosners billedreportage opbevares i Riksarkivet i Oslo: "Dagbog på Høyenhald 1710-1713".

Tak til den norske historiker Randi Rostrup, som har fundet og tilsendt kildematerialet om den heldige skibspræst. O.N.